

Цитування:

Мазур Б. М. Християнські образи у творах сучасного образотворчого мистецтва. *Культура і сучасність* : альманах. № 1. Київ : ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. С. 134-138.

*Мазур Богдан Миколайович,
народний художник України,
доцент кафедри скульптури
Національної академії образотворчого
мистецтва і архітектури*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6231-8941>

Mazur B. (2020). Christian images in works of contemporary art. *Kultura i suchasnist* : almanakh, 1, 134-138 [in Ukrainian].

ХРИСТИЯНСЬКІ ОБРАЗИ У ТВОРАХ СУЧАСНОГО ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Мета статті є висвітлення тенденцій сучасного суспільства щодо переосмислення сакральних образів-символів у образотворчому мистецтві. **Методологія** дослідження містить загальнонаукові теоретичні методи аналізу, синтезу та абстрагування, що дозволило виявити найбільш уживані сакральні образи-символи у образотворчому мистецтві. **Наукова новизна** статті визначається у дослідження теоретичних і практичних аспектів взаємозв'язку образотворчого мистецтва та релігії, так як образотворче мистецтво супроводжує християнство протягом всієї її історії та зіграло важливу роль в розвитку як світового так і національного мистецтва. **Висновки.** У результаті дослідження встановлено, що відношення релігії до образотворчого мистецтва полягає в тісному зв'язку щодо зображення релігійних традиційних образів, зафіксованих в історії культури та питаннях які виникають з цим зв'язком. В Україні відомо багато видів релігій, однак вітчизняний світогляд ґрунтується на християнстві, головною ознакою якого є те, що світ поділяється на надприродний та матеріальний, де, як показують твори образотворчого мистецтва, перший домінує над другим. Ці загальнотеоретичні проблеми співвідношення образотворчого мистецтва та релігії, вирішення якого можна шукати як на рівні визначення суті обох феноменів, так і на рівні вивчення тієї чи іншої традиції. Християнські образи у творах сучасного образотворчого мистецтва є відтворенням історії релігії, відображенням етичного та естетичного відношення автора до світу. Християнські образи у творах сучасного образотворчого мистецтва відображають духовне життя суспільства, вони є однією з форм суспільної свідомості. Людина в своїй основі має творче начало, тому будучи орієнтованим на творчість, безкінечно прагне досконалості створюваних мистецьких образів.

Ключові слова: мистецтво, сучасне образотворче мистецтво, митець, християнство, християнські образи.

Мазур Богдан Николаевич, народный художник Украины, доцент кафедры скульптуры Национальной академии изобразительного искусства и архитектуры

Христианские образы в произведениях современного изобразительного искусства

Цель статьи является освещение тенденций современного общества по переосмыслению сакральных образов-символов в изобразительном искусстве. **Методология исследования** включает общенаучные теоретические методы анализа, синтеза и абстрагирования, что позволило выявить наиболее употребительные сакральные образы-символы в изобразительном искусстве. **Научная новизна** статьи определяется в исследовании теоретических и практических аспектов взаимосвязи изобразительного искусства и религии, так как изобразительное искусство сопровождает христианство на протяжении всей ее истории и сыграло важную роль в развитии как мирового так и национального искусства. **Выводы.** В результате исследования установлено, что отношение религии к изобразительному искусству состоит в тесной связи относительно изображения религиозных традиционных образов, зафиксированных в истории культуры и вопросах возникающих с этой связью. В Украине известно много видов религий, однако отечественное мировоззрение основывается на христианстве, главным признаком которого является то, что мир делится на сверхъестественный и материальный, где, как показывают произведения изобразительного искусства, первый доминирует над другим. Эти общетеоретические проблемы соотношения изобразительного искусства и религии, решение которого можно искать как на уровне определения сути обоих феноменов, так и на уровне изучения той или иной традиции. Христианские образы в произведениях современного изобразительного искусства является воспроизведением истории религии, отражением нравственного и эстетического отношения автора к миру. Христианские образы в произведениях современного изобразительного искусства отражают духовную жизнь общества, они являются одной из форм общественного сознания. Человек в своей основе имеет творческое начало, поэтому будучи ориентированным на творчество, бесконечно стремится к совершенству создаваемых художественных образов.

Ключевые слова: искусство, современное изобразительное искусство, художник, христианство, христианские образы.

Mazur Bogdan, People's Artist of Ukraine, Associate Professor of Sculpture, National Academy of Fine Arts and Architecture

Christian images in works of contemporary art

The purpose of the article is to highlight the tendencies of modern society for the rethinking of sacred images-symbols in the visual arts. **The research methodology** includes general scientific theoretical methods of analysis, synthesis and abstraction, which made it possible to identify the most common sacred images-symbols in the visual arts. **The scientific novelty** of the article is determined in the study of the theoretical and practical aspects of the relationship between fine art and religion, since fine art accompanies Christianity throughout its history and played an important role in the development of both world and national art. **Conclusions.** As a result of the study, it has been established that the attitude of religion to the fine arts consists in a close connection with respect to the depiction of religious traditional images recorded in the history of culture and issues arising with this connection. In Ukraine, many types of religions are known, however, the domestic worldview is based on Christianity, the main feature of which is that the world is divided into supernatural and material, where, as works of fine art show, the former dominates the other. These are general theoretical problems of the relationship between fine art and religion, the solution of which can be sought both at the level of defining the essence of both phenomena, and at the level of studying a particular tradition. Christian images in works of modern fine art are a reproduction of the history of religion, a reflection of the author's moral and aesthetic attitude to the world. Christian images in works of modern fine art reflect the spiritual life of society, they are one of the forms of social consciousness. A person basically has a creative origin, therefore, being focused on creativity, he endlessly strives for the perfection of the created artistic images.

Key words: art, contemporary visual arts, artist, Christianity, Christian images.

Актуальність теми дослідження. Аналізуючи християнські образи у творах сучасного образотворчого мистецтва, потрібно зазначити, що іконошанування в творах образотворчого мистецтва починає втілюватися на практиці з офіційним прийняттям християнства, яке робило людину носієм нової моралі, заснованої на культурі совісті, що впливає з Євангельських заповідей. Релігія й образотворче мистецтво є найскладнішими формами суспільної свідомості, взаємодія яких трансформується у складні багатовимірні системні зв'язки : соціальні, когнітивні, культурні, духовні, особистісні тощо.

Християнські образи у творах образотворчого мистецтва протягом тисячоліть використовуються як незаперечний засіб системного і цілеспрямованого впливу на внутрішній світ людини, її емоції та почуття, відображення її розуму, становлення, формування та функціонування релігійної свідомості, які лежать в основі формування більш глибокої релігійності людини.

Тому проблема відносин мистецтва і християнської релігії в сучасному образотворчому мистецтві вимагає широкого висвітлення їх основних художніх тенденцій, які розкривають питання віри в творчих пошуках сучасних майстрів.

Мета статті – проаналізувати відображення специфіки звернення художників до сакральних образів-символів у образотворчому мистецтві, також вивчення тенденцій, які склалися у сучасному сакральному мистецтві України.

Стан наукової розробки. Аналіз наукових досліджень засвідчує, що дослідження на тему християнські образи у творах сучасного образотворчого мистецтва є предметом

дослідження філософських, історичних, архіологічних, політологічних, культурологічних, психологічних, соціологічних наук та досліджувалась з різних точок зору багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями, зокрема, В. Бодак, С. Вербицький, Н. Дем'янова, І. Дундяк, М. Жулинський, О. Осадча, Н. Романова, Г. Склярєнко, О. Цугорка та інші. Незважаючи на наявність різносторонньої кількості наукових досліджень, питання наукового розуміння співвідношення релігії і мистецтва неможлива без вивчення їх генезису та потребує даного дослідження розвитку у сучасній Україні.

Виклад основного матеріалу. Сучасне сакральне мистецтво впливає на формування людини та суспільства. Тісний історичний зв'язок розвитку християнської релігії та мистецтва вчені з різних галузей спостерігають протягом багатьох століть. Сакральне – (від лат. sacer – священний) – такий, що має особливе, підвищене значення; обрядовий, ритуальний; такий, що має стосунок до віри, релігійного культу. Утворює опозиційну пару з поняттям профанний (буденний). Сакральне мистецтво – мистецтво культового призначення (у православ'ї, католицизмі, ламаїзмі та деяких інших релігіях). Найяскравішим твором сакрального мистецтва є іконопис. Характер іконопису визначається іконографією – чітко визначеною тематикою і правилами зображення подій та осіб святого письма.

Відносини мистецтва і християнської релігії в сучасному образотворчому мистецтві полягають в основних художніх тенденції, які розкривають питання віри в творчих пошуках сучасних майстрів, а саме :

- автори, які створюючи свої твори беручи за

основу візантійські традиції іконопису (В. Недайборщ, Д. Гордіца, Р. Селівачов та інші).

- автори, які створюють твори у бароковому стилі (М. Стороженко, О. Цугорка, О. Ковтун, В. Городецька, М. Гайовий та інші);

- автори, які створюють свої твори на основі «вільної» сакральної творчості (О. Цугорка, А. Коваленко, О. Кудрявченко, Е. Голдобін, Д. Белянський Ю. Кириченко, Д. Факш, Х. Хміль та ін.).

- автори, які створюють свої твори використовуючи еkleктику – це сукупність поєднання усіх стилей (Б. Мазур, В. Сьомак, О. Хоменко, О. Охакін та інші).

Вивчаючи взаємовідносини мистецтва і християнської релігії в сучасному образотворчому мистецтві, ми не повинні ігнорувати той факт, що у мистецтва є деякі сторони, які зближують його з релігією взагалі. О. Осадча зазначає, що «народне мистецтво та іконопис можна розглядати як безпосереднє художнє втілення останньої, то саме вони надихали майстра в його формотворчих і сюжетних пошуках» [6].

Мистецтво неможливе без активної творчої діяльності людської уяви, людської фантазії. Зокрема, як зазначає Н. Романова, що : «до сюжетів зі Святого Письма звертались величні майстри та другорядні митці – художники, режисери, скульптори. Вислів про те, що будь-яке порівняння кульгає в нашому випадку не підходить; нам стане в пригоді інше – усе пізнається в порівнянні» [7].

Важливою рисою у сучасному сакральному мистецтві є необхідність забезпечення творчого натхнення митця для переосмислення сакральних образів-символів у творі, які були б істиною, істиною для усіх віруючих. У своєму дослідженні Н. Дем'янова зазначає, що «одним із найдавніших образів, що хвилювали свідомість людини, був образ божества. У язичницькому розумінні бог становив собою персоніфікацію творчої та руйнівної сили, космосу, стихій і зображувався у вигляді тотемної тварини або людини. У теїзмі Бог виступає як утілення всесвіту, творчої енергії, вічності, досконалості, безмежності й істини» [3].

Сучасне сакральне українське образотворче мистецтво у бароковому стилі – це багатобарвність, контрастність, мальовничість, посилена декоративність, динамізм, численна кількість всіляких іносказань та вигадливості форм, яка відображає українську свідомість, полягає у творенні нових національних цінностей, героїв, національної еліти що б утверджувало також образи, які характеризують колективні, суспільні, національні та особистісні риси народу в цілому. Такої ж думки притримується М.

Жулинський: «в нових умовах національного буття українська культура «приречена» витворити універсум цінностей та ідеалів, у якому християнська ідея буде стимулюючою енергією духовного осягнення людини і світу на основі українських національних базових цінностей і пріоритетів» [5].

*Автори: Б. Мазур, М. Мазур.
Пам'ятник «Ангел Скорботи». м. Хмельницький.*

Пам'ятник присвячений пам'яті жертв тоталітаризму і нагадує про трагічні долі мільйонів радянських людей. Відомо, що на Хмельниччині майже 13 тисяч були незаконно страчені, близько 60 тисяч насильно вивезені впродовж 1930-1950 рр. Це були робітники, селяни, військові, керівники підприємств та установ – численні жертви «колективізації», «розкуркулення», «шпигуни» і «диверсанти». Їх називали «ворогами народу».

Практик та науковець Олександр Цугорка у своєму дослідженні зазначає : «образ Богородиці – це водночас образ діви та жертвовної матері; образ надзвичайної чистоти, ніжності та недоторканості, в якому поєднано дівочість та вік, в якому вона тримаючи Сина на руках, вже сповнена печаллю, не дивиться на нього, оскільки вже бачить майбутнє (в цьому проявляється глибинна гра з часом та сутностями) має чітко сформований іконографічний тип, позбавлений чуттєвих рис – вузьке обличчя, тонкий ніс, великі очі, невеликий рот, тонкі губи та руки» [9].

*О. Цугорка. Ікона «Різдво Богородиці».
Ставропігійна церква Покрова
Пресвятої Богородиці.
Центр народознавства «Козак Мамай», 2004 р.*

*О. Цугорка. Ікона «Богородиця Слобідська Цариця
козацька». Ставропігійна церква Покрова
Пресвятої Богородиці.
Центр народознавства «Козак Мамай», 2004 р.*

Християнські образи у творах образотворчого мистецтва включені в систему культу, носить поліфункціональний характер. Будь-який твір мистецтва виконує в системі релігійного культу дві різні функції, які і в значній мірі суперечать одна одній. По-перше, специфічну релігійну, культову функцію, оскільки воно порушує релігійні образи, ідеї, переживання, відновлює і підкріплює релігійні вірування, а нерідко служить і безпосереднім об'єктом культового поклоніння; по-друге, йому властива естетична функція, бо вона є продуктом художньої творчості і викликає у людини естетичні почуття. З цього приводу В. Бодак зазначає що : «Їх можна подати у вигляді різноспрямованих векторів, зумовлених тими функціями, які ці складові виконують для релігії: релігійний культ буде являти собою «релігію для себе», він спрямований на внутрішньорелігійні потреби, виконуючи інтроверсійну функцію щодо релігії. Водночас релігійна ідея (системоформуючий, смислоутворюючий, виражений у знаковій формі елемент релігійної свідомості) буде являти собою насамперед «релігію для інших». Вона скоріше спрямована на інші сфери людської діяльності, виконуючи щодо релігії екстраверсійну функцію» [1].

Щодо проблемних питань в сучасному сакральному образотворчому мистецтві І.Дундяк зазначає, що «процеси функціонування, збереження в контексті сьогодення церковного образотворчого мистецтва мають ряд негативних моментів, що пов'язані з різними варіантами суспільного впливу на нього. Як негативний фактор назвемо й відсутність професійної мистецької критики в цій галузі» [4]. Г. Складенко з цього приводу зазначає наступне : «в Україні не вистачало (як не вистачає і зараз) саме належної репрезентації сучасного мистецтва, тих творчих проєктів, які б аналізували, демонстрували, унаочнювали нове мистецьке бачення культурно-суспільних реалій, нові візії мистецтва [8].

Висновки. Таким чином, християнські образи у творах сучасного образотворчого мистецтва – це будь-яка картина, зміст якої підтримується моральним посланням релігії. Релігія у цьому контексті означає будь-який набір людських вірувань, пов'язаних з тим, що вони вважають священним, святым, духовним або божественним.

Література

1. Бодак В. А. Стівідношення релігії і культури: основні методологічні підходи. Українське релігієзнавство. Бюлетень УАР. К., 2003. № 25. С. 55–63.
2. Вербицький С. Іконографія Богоматері – Оранта. Пробудження. URL : <http://waking-up.org/religiisvitu/ikonografiya-bogomateri-oranta-2/?lang=uk> (дата звернення 12.05.2020).
3. Дем'янова Н. Символіка образів в українському живописі (на прикладі теоморфних, антропоморфних і зооморфних зображень) // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки. 2013. № 27. С. 153-156. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufn_2013_27_29 (дата звернення 12.05.2020).
4. Дундук І. М. Українське церковне малярств другої половини ХХ – початку ХХІ ст. (особливості функціонування, збереження, трансформації та відродження. Автореферат дисертації. URL : http://etnolog.org.ua/doc/specrada/dundyak_ref.pdf (дата звернення 12.05.2020).
5. Жулинський М. Християнство і національна культура. Біблія і культура. Вип. 1. Чернівці : Рута, 2000. С. 6–8.
6. Осадча О. А. Християнська тематика в українському станковому живописі 1980-2000-х років крізь призму національної традиції. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. 2016. Випуск 22. С.227-234. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/irbis_nbuv/cgiirbis_64/uk (дата звернення 12.05.2020).
7. Романова Н. Біблійні сюжети. URL : <https://culturalproject.org/courses/bibliyny-suety>
8. Скляренко Г. «Нова хвиля» і українське мистецтво кінця ХХ століття. Сучасне мистецтво. 2009. Вип. 6. С. 188–196.
9. Цугорка О.П. Образ богоматері в українському бароковому іконописі: минуле і сучасність. Мистецтвознавчі записки. 2019. Вип. 35. С. 144-150. URL: <http://journals.uran.ua/mz/article/view/181575/181462> (дата звернення 12.05.2020).

References

1. Bodak, V.A. (2003). The relationship between religion and culture: basic methodological approaches. Ukrainian religious studies. UAR Bulletin. K., 25, 55–63 [in Ukrainian].
2. Verbytsky, S. Iconography of Our Lady - Oranta. Awakening. URL: <http://waking-up.org/religiisvitu/ikonografiya-bogomateri-oranta-2/?lang=uk> [in Ukrainian].
3. Demyanova, N. (2013). Symbolism of images in Ukrainian painting (on the example of theomorphic, anthropomorphic and zoomorphic images). Naukovyj visnyk Sxidnoevropejskogo nacionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrayinky. Filosofs`ki nauky`, 27, 153-156 [in Ukrainian].
4. Dundyak, I.M. Ukrainian church paintings of the second half of XX - early XXI century. (features of functioning, preservation, transformation and revival. Abstract of the dissertation. URL: http://etnolog.org.ua/doc/specrada/dundyak_ref.pdf [in Ukrainian].
5. Zhulinsky, M. (2000). Christianity and national culture. Bible and culture. Vip. 1. Chernivtsi: Ruta, 6–8 [in Ukrainian].
6. Osadcha, O.A. (2016). Christian themes in Ukrainian easel painting of the 1980-2000s through the prism of national tradition. Ukrayinska kultura: mynule, suchasne, shlyaxy rozvytku, 22, 227-234. URL www.irbis-nbuv.gov.ua/irbis_nbuv/cgiirbis_64/uk [in Ukrainian].
7. Romanova N. Biblical stories. URL: <https://culturalproject.org/courses/bibliyny-suety> [in Ukrainian].
8. Sklyarenko G. (2009). "New Wave" and Ukrainian art of the late twentieth century. Modern Art, 6, 188–196 [in Ukrainian].
9. Tsugorka, O.P. (2019). The image of the Mother of God in Ukrainian baroque iconography: past and present. Mystecztvoznavchi zapysky, 35, 144-150. URL: <http://journals.uran.ua/mz/article/view/181575/181462> [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 05.03.2020
Прийнято до друку 06.04.2020*